

TEMA 4

Drets d'autor i utilització de recursos de tercers

Índex de continguts

.....	2
1. Introducció.....	3
1.1. Des de quan existeix la propietat intel·lectual?.....	3
1.2. Què s'entén per propietat intel·lectual?.....	4
1.3. En què es diferencia la propietat intel·lectual d'altres tipus de propietats?.....	4
1.4. Per quins motius existeix la propietat intel·lectual?.....	4
1.5. Per què és important parlar de drets d'autor en un entorn docent relacionat amb les TIC?.....	5
2. Propietat intel·lectual.....	7
2.1. Què entenem avui dia per propietat intel·lectual?.....	7
2.2. Qui són els autors?.....	7
2.3. Què s'entén per «obra»?.....	8
3. Tipus de drets.....	9
3.1. Drets morals o personals.....	9
3.2. Drets de caràcter patrimonial:.....	10
4. Drets d'explotació.....	10
4.1. Reproducció.....	10
4.2. Distribució.....	11
4.3. Comunicació pública.....	11
4.4. Transformació.....	11
5. Durada de la propietat intel·lectual. Domini Públic.....	12
6. Excepcions o límits als drets d'autor.....	13
6.1. Còpia privada.....	13
6.2. Préstec.....	13
6.3. Paròdia.....	13
6.4. Llibertat de panorama.....	13
6.5. Citació.....	14
6.6. Il·lustració amb finalitat docent o de recerca.....	14
7. Utilització de recursos en classe.....	15
8. Referències bibliogràfiques.....	18
9. Autoria i llicència d'ús.....	19

1. Introducció

En aquest tema volem centrar-nos que es conega tot el referent a la propietat intel·lectual de les obres culturals, els drets reconeguts als autors pel simple fet de crear-les, formes de prohibir o no l'ús de les obres (licències) i les maneres que hi han de compartir recursos respectant els drets referits a la propietat intel·lectual, centrant-nos en aquelles que donen més llibertats als usuaris.

1.1. Des de quan existeix la propietat intel·lectual?

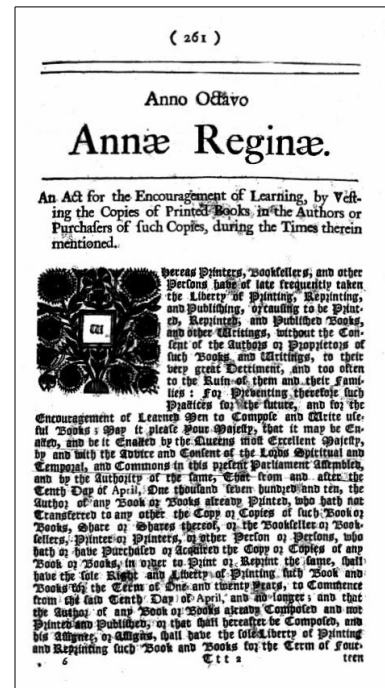
En l'antiguitat, el coneixement i la cultura es transmetien fonamentalment de forma oral i la creació d'obra cultural era col·lectiva, en el sentit que els narradors anaven adoptant i adaptant el relat a la seua manera, sense que ningú els demanés cap reconeixement. A partir de l'aparició de l'escriptura, la cultura comença a trobar-se en els monestirs, tot i que llavors, legalment, no tenia propietari.

Cap a la meitat del segle XV, quan l'alemany Johannes Guttenberg posa en marxa la impremta, la cultura comença a circular. És aleshores quan comença a existir un cert sentit de «propietat literària»¹

Amb la impremta naixen els editors, els quals pagaven als autors de l'època una quantitat per poder fer còpies en paper de la seua obra. Aquestes còpies tenien un cost d'impressió relativament elevat i els editors, per tal de recuperar el cost i també guanyar diners, comencen a cobrar per les còpies de les obres literàries. Aquest nou mercat va fer que els editors es feren cada vegada més poderosos, fins al punt que arribaren a perjudicar als mateixos autors. Alguns editors, com els escocesos, editaven obres d'autors anglesos sense demanar permís ni a l'autor ni a l'editor original que havia publicat la seua obra. És per això que, en 1710 s'aprova en la Gran Bretanya l'*Estatut de la Reina Anne*, la primera norma legal que va reconèixer el que es coneix en el dret anglosaxó com a **copyright**. L'estatut d'Anna protegia als autors i als editors anglesos, però també defenia els interessos públics, ja que l'obra passava al domini públic al cap de 14 anys prorrogables a 28 si l'autor seguia viu.

La legislació sobre els drets d'autor i el copyright va anar estenent-se per tots els països i evolucionant fins a l'actualitat, passant de protegir només obres escrites en algunes regions a protegir qualsevol creació original expressada per qualsevol mitjà o suport tangible o intangible.

El desenvolupament tecnològic ha anat possibilitant formes de copiar i difondre la cultura de manera cada vegada més ràpida, barata i efectiva. Avui dia, amb l'aparició d'Internet i les noves tecnologies, el cost de fer còpies d'una obra s'acosta a zero i, per tant, resulta difícil impedir que qualsevol usuari pugua fer-se una còpia privada i, fins i tot, resulta complicat impedir que es puguin

Imatge 1:
https://en.wikipedia.org/wiki/File:Statute_of_anne.jpg

¹ Briggs, A., Burke, P., & Galmarini, M. A. (2002). *De Gutenberg a Internet: una historia social de los medios de comunicaci3n*. Madrid: Taurus. Descàrrega: [enllaç 1](#), [enllaç 2](#).

compartir còpies a pesar que la legislació continua protegint de forma fèrria, no sols autors, sinó altres prestadors i intermediaris.

1.2. Què s'entén per propietat intel·lectual?

Convé aclarir algunes diferències entre conceptes com «propietat intel·lectual», «drets d'autor» o «Copyright». La **propietat intel·lectual** es refereix a un concepte ampli de propietat (de béns intangibles) que inclouria les patents, els drets d'autor i les marques. Els **drets d'autor** són una forma de protecció per als autors d'obres originals incloent-hi obres literàries, dramàtiques, musicals, plàstiques i intel·lectuals. La idea de «dret d'autor» és un concepte dels sistemes de dret europeu en el qual es distingeixen entre dos tipus de drets: els morals i els patrimonials (tots dos els explicarem més endavant). La idea de **Copyright** (símbol ©) és un concepte del dret anglosaxó que només compren la part patrimonial dels drets d'autor.

Actualment, la legislació sobre drets d'autor canvia d'un país a un altre, encara que existeix una regulació de diversos aspectes en tractats internacionals, un dels quals és la [Convenció de Berna](#)² per a la Protecció de les Obres Literàries i Artístiques, signada en 1886.

La legislació espanyola sobre propietat intel·lectual només està referida al concepte «drets d'autor» donat que la protecció de patents i marques està legislada per la propietat industrial. Per tant, **en aquest document utilitzarem el terme propietat intel·lectual per a referir-nos només a la part dels drets d'autor.**

A l'estat espanyol, la propietat intel·lectual està regulada pel **Reial Decret Legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de Propietat Intel·lectual, regularitzant, aclarint i harmonitzant les disposicions legals vigents sobre la matèria**³. Per a referir-nos a aquest text, utilitzarem, d'ara endavant, el terme «Llei de Propietat Intel·lectual» o bé LPI.

1.3. En què es diferencia la propietat intel·lectual d'altres tipus de propietats?

La diferència està que la propietat intel·lectual naix amb data de caducitat. La propietat d'un vehicle o un immoble no prescriu, es transmet per compravenda o s'hereta al llarg del temps. La propietat intel·lectual, en canvi, acaba després d'uns anys de la «creació» de l'obra i aquesta passa al domini públic.

Això és així perquè la societat entén que per damunt del dret al lucre està, amb certs límits, el dret d'accés a la cultura i el coneixement.

1.4. Per quins motius existeix la propietat intel·lectual?

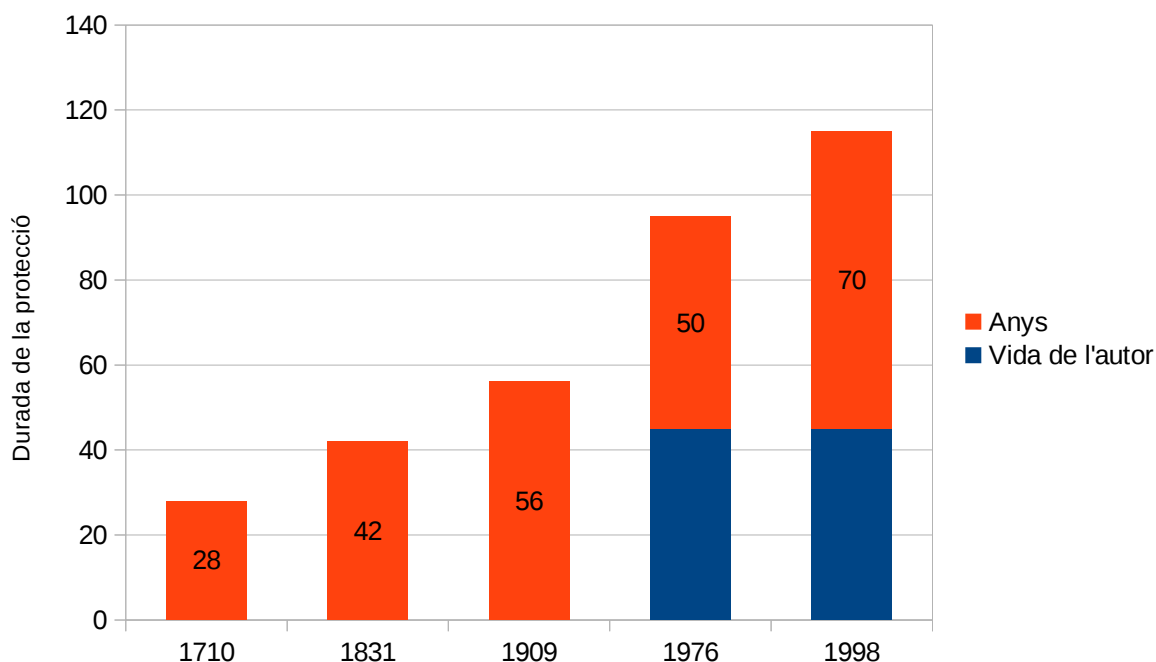
Segons directius de les indústries d'entreteniment, la propietat intel·lectual s'ha de protegir per dues raons bàsiques: La primera és el just reconeixement a l'autor de l'obra. La segona és perquè és la millor forma d'incentivar la creació. Però també hi ha qui diu que qualsevol creació no és només de

² https://ca.wikipedia.org/wiki/Convenció_de_Berna_per_a_la_Protecció_d'Obres_Literàries_i_Artístiques

³ <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-8930>

qui l'escriu o la plasma en un suport sinó també prové de tot el que hi havia abans⁴, per tant, sense «copiar», no es podria «crear».

Les primeres lleis sobre copyright permetien als editors imprimir **en exclusivitat** per un període relativament curt: 14 anys més altres 14 si l'autor seguia viu, després d'eixe temps, l'obra passava al domini públic. Els reguladors han anat augmentant la xifra d'anys fins als 70 anys després de la mort de l'autor que marca la Convenció de Berna⁵.

Imatge 2: Evolució de la protecció dels drets d'autor. Font: Copiad, malditos!

1.5. Per què és important parlar de drets d'autor en un entorn docent relacionat amb les TIC?

En el marc de la competència digital docent, la publicació de recursos propis a internet i la utilització de recursos d'altres extrets de la xarxa, és un fet cada vegada més comú. Tot i això, encara existeixen creences errònies sobre què es pot utilitzar, per a què i com utilitzar-ho. Això implica que fer pedagogia sobre aquest tema siga una necessitat.

La gran quantitat de continguts publicats a Internet fa pensar la típica frase de «a Internet està tot» i molta gent tendeix a pensar que el fet que qualsevol cosa trobada a la xarxa siga accessible vol dir que es pot copiar i utilitzar per a qualsevol finalitat. No és així. Tot el que es pot trobar és considerat una obra i, per tant, subjecta a les lleis sobre drets d'autor, les quals protegeixen qualsevol obra només pel fet de ser creada.

Quines conseqüències pot tenir fer un ús no adequat del que es «troba» a Internet? Ací teniu alguns exemples:

4 https://questioncopyright.org/minute_memes/all_creative_work_is_derivative

5 Evolució de la durada de la propietat intel·lectual. Font: <http://copiadmalditos.net/>

Imatge 3: https://elpais.com/cultura/2013/05/06/actualidad/1367866695_683817.html

Imatge 4: https://elpais.com/ccaa/2013/09/04/catalunya/1378301138_732819.html

Imatge 5: <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20141104/la-uab-debera-abonar-3-millones-euros-por-vulnerar-derechos-de-propiedad-intelectual-3660394>

Qui no ens diu que els propers a perseguir per les entitats de gestió dels drets d'autor no siguin els docents de primària, secundària, conservatoris, escoles oficials d'idiomes, formació de persones adultes, etcètera? Per això la importància de conèixer la legislació i saber respectar-la.

Tot i això, ens trobem en un període en el qual, les formes de creació i distribució de continguts estan canviant molt ràpidament. Fenòmens com el moviment de la cultura lliure, la creació de llicències Creative Commons, el Copyleft etc. estan presents cada vegada en major mesura i faran

que tothom s'haja d'adaptar a l'evolució que els temps ens porte. L'invent de la ràdio, de la televisió, etc. sempre han vingut acompanyats de la idea que amb això s'acabaria la cultura perquè els creadors deixarien de produir (veure la [vinyeta](#) de Dylan Horrocks⁶). També hi ha qui diu que l'aparició d'Internet tancarà l'anomenat «parèntesi de Gutenberg» i que els 500 anys que tenim de text imprès no serien més que un parèntesi en la forma de transmetre el coneixement⁷.

En el següent punt us informarem sobre tot allò relacionat amb la legislació actual sobre propietat intel·lectual. També cal dir que les lleis sobre propietat intel·lectual estan en revisió a la Unió Europea i hi ha moviments de diferents àmbits per fer-les més restrictives o més permissives, depenent dels interessos de cadascú. Si després de llegir el punt 2 vols fer alguna cosa per intentar canviar la llei, et proposem visitar el lloc <http://copywrongs.eu/es/> amb iniciatives per salvaguardar la reforma del Copyright a la Unió Europea.

2. Propietat intel·lectual

2.1. Què entenem avui dia per propietat intel·lectual?

Segons la Viquipèdia⁸, la propietat intel·lectual és el dret inherent que es té sobre les obres fruit de l'enginy i la intel·ligència; siguen literàries, artístiques o científiques.

Al tractar-se d'un dret (o conjunt de drets) cal observar la definició legal. El concepte “propietat intel·lectual” està definit en les distintes lleis que hi ha a cada país on es recullen els drets d'autor.

La propietat intel·lectual pot englobar diferents aspectes segons el país on es parle d'ella. Per exemple, als països anglosaxons engloba, a més dels drets d'autor, les patents i les marques, el que aquí es coneix com a «propietat industrial»⁹.

Segons la legislació espanyola, **la propietat intel·lectual** es defineix com a: «el conjunt de drets que corresponen als autors i a altres titulars (artistes, productors, organismes de radiodifusió...) respecte de les obres i prestacions fruit de la seua creació»¹⁰

2.2. Qui són els autors?

«Es considera autor a la persona natural que cree alguna obra literària, artística o científica».

És important remarcar el fet que l'autor sempre ha de ser una persona. Per exemple, no es pot considerar autor a un programa informàtic que ha fet una traducció d'una obra, en canvi, si la traducció l'ha fet un humà, aquest serà considerat l'autor de la traducció.

6 <http://en.wikipedia.org/wiki/File:The.Pirate.Bay.Cartoon-small.png>

7 Piscitelli, A. (2010). Post-Gutenberg es Pre-Gutenberg. Quinientos años de textualidad son suficientes. 2010c, en *Filosofitis*. En línia: <http://www.filosofitis.com.ar/2010/05/24/post-gutenberg-es-pre-gutenberg-quinientos-anos-de-textualidad-son-suficientes/> [Consultat el 20 de març de 2018].

8 VVAA (2017). *Propietat Intel·lectual*. Article de Viquipèdia en línia. https://ca.wikipedia.org/wiki/Propietat_intel%C2%B7lectual [Consultat el 21 de març de 2018]

9 Ignasi Labastida & Àlex Pérez & Diego Climent (2016). *La gestió dels drets d'autor en l'entorn acadèmic*. Produccions de la Universitat Jaume I. Gravació de la conferència: <https://www.svideo.uji.es/peli.php?codi=1861> [Consultada el 4 d'abril de 2018] min 5:45

10 *La Propiedad Intelectual*. © Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Lloc web en línia. <http://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/areas-cultura/propiedadintelectual/la-propiedad-intelectual.html> [Consultat el 4 d'abril de 2018]

«Es presumirà autor, excepte prova en contrari, a qui aparega com a tal en l'obra, mitjançant el seu **nom, signatura o signe** que ho identifique».

«La condició d'autor té un caràcter irrenunciable; no pot transmetre's *intervivos* ni *mortis causa*, no s'extingeix amb el transcurs del temps, així com tampoc no entra en el domini públic ni és susceptible de prescripció»

«La propietat intel·lectual d'una obra literària, artística o científica correspon a l'autor per l'únic fet de la seua creació»¹¹. És a dir, perquè l'autor tinga drets no cal que faça res en especial més que «crear» una obra. Això vol dir que qualsevol obra publicada en qualsevol lloc té tots els drets reservats **encara que no s'especifique**.

Ara bé, hi ha altres subjectes (els que s'anomenen **prestadors**) que també poden ser titulars de certs drets com ara artistes, intèrprets o executants; productors de fonogrames; productors d'enregistraments audiovisuals; etc. En definitiva, gent que està en la cadena de difusió d'una obra i a la qual la llei també li reconeix drets d'explotació.

2.3. Què s'entén per «obra»?

Una obra són «totes les creacions originals literàries, artístiques o científiques expressades per qualsevol mitjà o suport, tangible o intangible, actualment conegut o que s'invente en el futur»¹¹

La llei protegeix obres, no protegeix idees, és a dir, el que s'entén com a obra és **l'expressió** de les idees. Cal remarcar el qualificatiu d'**original**, ja que de no ser-ho, l'obra, bé **no estaria protegida per tractar-se de cultura o coneixement lliure**¹², o bé seria producte d'una infracció en la llei (el que s'anomena «plagi»).

Per entendre-ho amb un exemple, posem per cas una classe magistral d'un docent universitari. El docent expressa unes idees al seu alumnat. La classe, tal com ha sigut expressada, seria una obra. No es podria publicar una transcripció literal de la classe sense demanar permís, perquè estaria protegida per la llei. Ara bé, si els alumnes agafen apunts de les idees expressades en eixa classe, ja podrien publicar-les, perquè els apunts serien una obra diferent: l'obra de l'alumne. El que no es podria fer és dir que els apunts són del professor. Caldria especificar que estan basats en les idees o en la classe del professor.

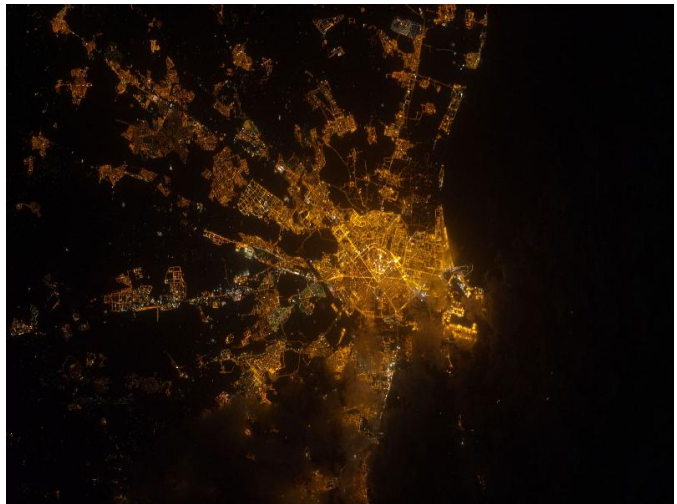
I quines són les **prestacions de l'obra**? Doncs són, per exemple, una interpretació d'una cançó, un enregistrament en vídeo d'una obra de teatre, etc. Tot això també està protegit.

En el cas de l'exemple anterior seria una gravació en vídeo de la classe o un llibre en paper d'una transcripció literal de la classe. En aquest cas, ja estarien intervenint altres prestadors (el productor del vídeo o l'editor del llibre), els quals, juntament amb el professor, també tindrien drets sobre aquestes obres.

11 *Subjectes de propietat intel·lectual*. © Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Article en línia. <https://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/ca/areas-cultura/propiedad-intelectual/la-propiedad-intelectual/sujetos.html> [Consultat el 4 d'abril de 2018]

12 Radialistas Apasionadas y Apasionados. *10 mitos sobre la cultura libre y el acceso abierto al conocimiento*. <https://radioslibres.net/articulo/10-mitos-sobre-cultura-libre-y-acceso-abierto/> [Consultat el 4 d'abril de 2018].

Hi ha algunes creacions que no estan subjectes als drets d'autor sinó que estan en el domini públic. Depenent de la legislació de cada país, aquestes obres exemptes de drets poden ser més àmplies (en quantitat) o menys. Per exemple, la legislació espanyola, inclou en el domini públic des de la seua creació només a tots els textos legals, és a dir, lleis, sentències, etc.. . En canvi altres lleis com la d'EUA diuen que tot el que genera el govern federal passa al domini públic. Així, llocs web com el de la NASA, tenen totes les seues pàgines web i imatges en el domini públic, com ara la de la il·lustració 6¹³.

Imatge 6: València des de satèl·lit. Generada per la NASA. ©

3. Tipus de drets

La propietat intel·lectual està integrada per drets de caràcter personal i patrimonial, que atribueixen a l'autor la plena disposició i el dret exclusiu a l'explotació de l'obra, sense més limitacions que les establides en la Llei.

Aquest avís de les limitacions avança que hi ha certs casos on la llei permet utilitzar una obra o part d'ella sense haver de demanar permís. Això és el que s'anomena les excepcions o límits als drets dels autors, les quals veurem en el punt 6. El problema a Europa és que aquests límits no estan harmonitzats, per tant, depenen de la llei sobre drets d'autor que tinga cada país on es fa ús de l'obra.

El conjunt de drets referits abans com a propietat intel·lectual poden classificar-se en dos tipus: els drets morals i els drets patrimonials.

3.1. Drets morals o personals

Davant els sistemes de tall anglosaxó, la legislació espanyola és clarament defensora dels drets morals, reconeguts **per a les persones** que són autors, artistes intèrprets o executants.

Aquests drets són **irrenunciables i inalienables**, acompanyen l'autor o l'artista intèrpret o executant durant tota la seva vida i als seus hereus o drethavents a la mort d'aquells. L'autor no pot decidir, per exemple que, a partir de tal dia les seves obres passen a ser d'un altre. Ni ningú es pot atribuir per a si mateix obra d'un altre autor (encara que tinga permís).

A la legislació espanyola hi ha establerts 7 drets morals, entre aquests destaca:

- **Decidir si l'obra ha de ser divulgada** i com es divulga.
- Determinar si la divulgació s'ha de fer **amb el seu nom, sota un pseudònim o anònimament**.
- Exigir el **reconeixement de la condició d'autor** de l'obra o el reconeixement del nom de l'artista sobre les seves interpretacions o execucions.

13 https://www.nasa.gov/mission_pages/station/multimedia/gallery/iss032e012070.html

- Exigir el **respecte a la integritat de l'obra** o actuació i la no alteració d'aquestes.

No confondre aquest dret amb el dret de permetre obra derivada, ja que una obra derivada (com per exemple, una traducció) és una **altra obra** d'un **altre autor** (per exemple, de qui fa la traducció).

Els dos últims drets no caduquen mai, és a dir, sempre s'ha de reconèixer la condició d'autor i respectar la integritat de la seua obra. A la mort de l'autor, els hereus o, si no n'hi ha, l'estat seran els qui han de fer valer aquest dret.

Cervantes sempre serà l'autor de El Quijote

Per a més informació sobre els drets morals, podeu consultar la secció 1a del capítol III del [text refós de la Llei de Propietat Intel·lectual](#)¹⁴.

3.2. Drets de caràcter patrimonial:

Són aquells pels quals l'autor pot decidir quin ús es fa de la seua obra, normalment relacionats amb l'ús comercial o amb l'explotació econòmica de l'obra.

Cal distingir entre:

- **Drets relacionats amb l'explotació de l'obra o prestació protegida.** Aquests drets es poden cedir a tercers, és el que es coneix com a Copyright. Aquesta cessió pot ser en exclusiva o no. Normalment, quan un editor compra els drets a un autor, ho sol fer en exclusiva per un període determinat de temps estipulat en un contracte.
- **Drets compensatoris,** com el dret per còpia privada que compensa els drets de propietat intel·lectual deixats de percebre per raó de les reproduccions de les obres o prestacions protegides per a ús exclusivament privat del copista.

4. Drets d'explotació.

Correspon a l'autor l'exercici exclusiu dels drets d'explotació de la seua obra en qualsevol forma i, especialment, els drets de **reproducció, distribució, comunicació pública i transformació**, que no podran ser realitzades sense la seua autorització, excepte en els casos previstos en la present Llei.

Els drets d'explotació són finits. Quan s'acaben els drets l'obra passa al domini públic. Els drets d'explotació són els següents:

4.1. Reproducció

S'entén per reproducció la fixació directa o indirecta, provisional o permanent, per qualsevol mitjà i en qualsevol forma, de tota l'obra o de part d'ella, que permeta la seua comunicació o l'obtenció de

¹⁴ Real Decreto Legislativo 1/1996, de 12 de abril, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Propiedad Intelectual, regularizando y armonizando las disposiciones legales vigentes sobre la materia. 97, de 22/04/1996. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-8930>

còpies. És a dir, l'autor té dret a decidir si la seua obra es pot copiar o no, llevat dels casos previstos a les excepcions.

4.2. Distribució

S'entén per distribució la posada a la disposició del públic de l'original o de les còpies de l'obra, **en un suport tangible**, mitjançant la seua venda, lloguer, préstec o de qualsevol altra forma.

Per exemple, repartir fotocòpies d'uns apunts a l'alumnat seria un acte de distribució.

4.3. Comunicació pública

Aquest acte és més utilitzat actualment perquè, per exemple, és el que fem quan posem a disposició de l'alumnat uns apunts penjats en alguna aula virtual, web, blog, etcètera.

Segons la llei espanyola s'entén per comunicació pública tot acte pel qual una pluralitat de persones pugui tenir accés a l'obra sense prèvia distribució d'exemplars a cadascuna d'elles.

No es considerarà pública la comunicació quan se celebri dins d'un àmbit estrictament domèstic que no estiga integrat o connectat a una xarxa de difusió de qualsevol tipus.

La llei defineix especialment i més en concret fins a onze actes de comunicació pública entre els quals destaquem:

- Les representacions escèniques d'obres dramàtiques i musicals.
- La projecció o exhibició pública de les obres cinematogràfiques i de les altres audiovisuals.
- L'emissió d'obres per radiodifusió o per qualsevol altre mitjà que servisca per a la difusió sense fil de signes, sons o imatges.
- La transmissió de qualsevol obra al públic per fil, cable, fibra òptica o un altre procediment anàleg, siga o no mitjançant abonament.
- L'exposició pública d'obres d'art o les seues reproduccions
- La posada a la disposició del públic d'obres, per procediments amb fil o sense fil, de tal forma que qualsevol persona pugui accedir a elles des del lloc i en el moment que triu.

4.4. Transformació

La transformació d'una obra comprèn la seua **traducció, adaptació** i qualsevol altra **modificació** en la seua forma de la qual es **derive una obra diferent**.

Els drets de propietat intel·lectual de l'**obra resultat de la transformació correspondran a l'autor d'aquesta última**, sense perjudici del dret de l'autor de l'obra preexistent d'autoritzar, durant tot el termini de protecció dels seus drets sobre aquesta, l'explotació d'aqueixos resultats en qualsevol forma i especialment mitjançant la seua reproducció, distribució, comunicació pública o nova transformació.

5. Durada de la propietat intel·lectual. Domini Públic

La propietat intel·lectual caduca. No és com un altre tipus de propietat que va passant de mans però sempre té un propietari. Des que l'obra és creada, hi ha un període de temps en el qual els drets de la propietat intel·lectual pertanyen a l'autor i a qui l'autor li haja cedit. Després d'un temps, el qual és diferent depenent del país, l'obra passa a ser de **domini públic**. En la Llei de Propietat Intel·lectual espanyola aquest temps és de tota la vida de l'autor, més 70 anys transcorreguts després de la seua mort més el que quede d'any (l'1 de gener de l'any següent és quan passa l'obra a domini públic). No obstant això, el termini és de 80 anys per als autors morts abans del 7 de desembre de 1987 (als quals se'ls aplica la llei anterior).

Per **domini públic** s'entén la situació en què queden les obres quan expira el termini de protecció dels drets patrimonials. A partir d'eixe moment els drets d'explotació pertanyen a tota la societat, excepte els drets morals, els quals, com hem vist, sempre queden en titularitat de l'autor.

Cada 1 de gener es celebra el dia que certs autors entren en domini públic. Així per exemple, la Biblioteca Nacional té una [pàgina web](#)¹⁵ amb els autors actualment en el domini públic, així com un [llistat](#)¹⁶ amb els autors que van passar a domini públic en 2018. Així, estan en el domini públic, obres com les de Garcia Lorca (mort al 1936), moltes de les quals es poden trobar [digitalitzades](#)¹⁷ a la Biblioteca Nacional.

La Llei de Propietat Intel·lectual dedica el Capítol I, articles 26 al 30, a la duració dels drets d'explotació:

- Article 26. Durada i còmput: «Els drets d'explotació de l'obra duraran tota la vida de l'autor i setanta anys després de la seua mort o declaració de defunció».
- Article 27. Durada i còmput en obres pòstumes, pseudònimes i anònimes.
- Article 28. Durada i còmput de les obres en col·laboració i col·lectives.
- Article 29. Obres publicades per parts.
- Article 30. Còmput de termini de protecció: «Els terminis de protecció establits en aquesta Llei es computaran des del dia 1 de gener de l'any següent al de la mort o declaració de defunció de l'autor o al de la divulgació lícita de l'obra, segons com pertocarà».

Lectura recomanada:

- [El Dominio Público y los Límites del Derecho de Autor](#) (document pdf¹⁸). Ministeri de Cultura [Consultat el 4 d'abril de 2018].

15 *Autores en dominio público*. Biblioteca Nacional de España (2017). Article en línia. <http://www.bne.es/es/Servicios/InformacionBibliografica/AutoresDominioPublico/> [Consultat el 3 d'abril de 2018]

16 *Listado de autores españoles en dominio público*. Biblioteca Nacional de España (2017). http://www.bne.es/export/sites/BNWEB1/webdocs/Servicios/Informacion_bibliografica/autores-dominio-publico-2018.pdf [Consultat el 3 d'abril de 2018]

17 <http://bdh.bne.es/bnearch/Search.do?field=autor&text=%22Garc%C3%ADa%20Lorca%2C%20Federico%201898%2D1936%22>

18 <https://www.mecd.gob.es/dam/jcr:96fb8c60-812a-4053-bcec-885b3506afa7/dominiopublico-c.pdf>

6. Excepcions o límits als drets d'autor

El capítol II de la LPI (articles 31 al 40) parla dels límits dels drets d'autor, és a dir, els supòsits o excepcions en les quals es poden fer determinats usos d'una obra sense haver de demanar permís al propietari dels drets. Entre els quals volem destacar la **còpia privada**, el **préstec**, la **paròdia**, la **llibertat de panorama** i, especialment remarcables en l'àmbit educatiu, la **citació** i la **il·lustració amb finalitat docent** o d'investigació científica.

6.1. Còpia privada

S'entén per còpia privada la reproducció d'obres realitzada exclusivament per a ús privat, no professional ni empresarial, sense finalitats directes ni indirectament comercials. La reproducció ha de realitzar-se des d'una font lícita i la còpia obtinguda no ha de ser objecte d'una utilització col·lectiva ni lucrativa. L'**article 31** de la LPI dona empar a aquest límit legal de la còpia privada. La legislació preveu una compensació per als titulars dels drets patrimonials en previsió del perjudici causat per aquest límit (regulada en l'extens article 25).

Podem fer una gravació d'una pel·lícula o un documental, podem *ripejar*¹⁹ un CD musical al disc dur, etc. Però, d'aquestes còpies només es pot fer un ús privat, no es poden reproduir en públic, ni tan sols amb finalitat educativa (a classe, per exemple).

6.2. Préstec

El préstec que es fa a les biblioteques, fonoteques, etcètera està previst per la llei en l'**article 37**. En alguns casos els titulars dels establiments han de remunerar als autors i en altres, no (per exemple els establiments públics de municipis de menys de 5000 habitants).

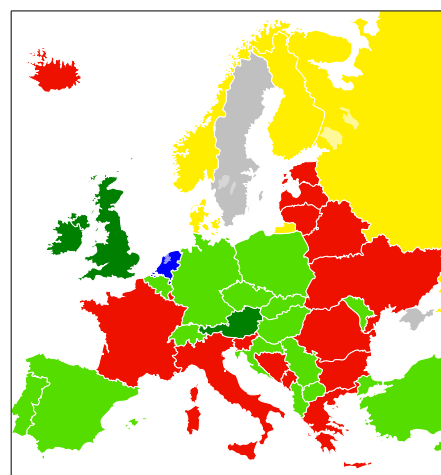
6.3. Paròdia

Article 39. «No serà considerada transformació que exigisca consentiment de l'autor la paròdia de l'obra divulgada, mentre no implique risc de confusió amb la mateixa ni s'inferisca un dany a l'obra original o al seu autor».

6.4. Llibertat de panorama

Article 35.2. «Les obres situades permanentment en parcs, carrers, places o altres vies públiques poden ser reproduïdes, distribuïdes i comunicades lliurement per mitjà de pintures, dibuixos, fotografies i procediments audiovisuals».

En algunes lleis europees no existeix aquest límit a la propietat intel·lectual i, per tant, no es poden divulgar sense permís de l'autor fotografies de paisatges on apareguen obres com ara, escultures, pintures, edificis, etc.

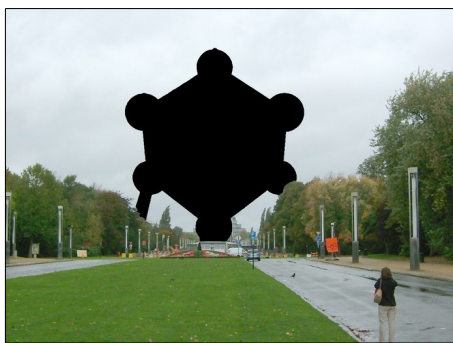

Imatge 7: Llibertat de panorama a Europa:

- Sí, inclosos interiors públics
- Sí, inclosos alguns interiors públics
- Sí
- Sí, només per a edificis
- No

¹⁹ <https://ca.wikipedia.org/wiki/Ripping>

En 2015, la fundació Wikimèdia, va fer una [campanya](#)²⁰ per a salvar la [llibertat de panorama](#)²¹ d'una proposta al parlament europeu per a limitar-la.

Imatge 8: Atòmium censurat. Imatge de la campanya de 2015 de Wikimèdia

6.5. Citació

És una de les dues excepcions que més ens afecta en l'àmbit docent. Alguns l'anomenen «dret de cita» tot i que no seria un dret en si mateix sinó un límit als drets d'autor.

L'**article 32.1** de la LPI diu: «És lícita la inclusió en una **obra pròpia** de **fragments d'altres** alienes de naturalesa escrita, sonora o audiovisual, així com la d'**obres aïllades de caràcter plàstic** o fotogràfic figuratiu, sempre que es tracte d'obres ja divulgades i la inclusió es faci a títol de cita o per a l'anàlisi, comentari o judici crític. Aquesta utilització només es podrà realitzar amb **finalitat docent o de recerca**, en la mesura justificada per la finalitat d'aquesta incorporació i indicant-hi la font i el nom de l'autor de l'obra utilitzada».

Per tant, quan s'inclou en obra pròpia una obra o fragment d'un altre, ha d'estar justificat que només és una cita (per a la qual cosa hauria de vindre al cas) o bé s'està fent una anàlisi, comentari o judici crític de l'obra aliena.

6.6. Il·lustració amb finalitat docent o de recerca

Article 32.3.

«El **professorat de l'educació reglada** impartida en centres integrats en el sistema educatiu espanyol i el **personal d'universitats i organismes públics de recerca** en les seues funcions d'investigació científica, no necessitaran autorització de l'autor o editor per realitzar actes de reproducció, distribució i comunicació pública de **petits fragments** d'obres i d'**obres aïllades** de caràcter plàstic o fotogràfic figuratiu, quan, no concorrent una finalitat comercial, es complisquen **simultàniament** les condicions següents:

- a) Que aquests actes es facen únicament per a la **il·lustració de les seues activitats educatives**, tant en l'ensenyament presencial com en l'ensenyament a distància, o amb finalitat d'investigació científica, i en la mesura justificada per la finalitat no comercial perseguida.

²⁰ https://commons.wikimedia.org/wiki/Commons:Freedom_of_Panorama_2015/es/Dos_semanas_para_salvar_la_libertad_de_panorama_en_Europa

²¹ https://ca.wikipedia.org/wiki/Llibertat_de_panorama

b) Que es tracte d'obres ja divulgades.

c) Que les obres no tinguin la condició de llibre de text, manual universitari o publicació assimilada, llevat que es tracte de:

1r. Actes de reproducció per a la comunicació pública, incloent-hi el mateix acte de comunicació pública, que no supose la posada a disposició ni permeten l'accés dels destinataris a l'obra o fragment. En aquests casos s'haurà d'incloure expressament una localització des de la qual els alumnes puguin accedir legalment a l'obra protegida.

2n. Actes de distribució de còpies exclusivament entre el personal investigador col·laborador de cada projecte específic de recerca i en la mesura necessària per a aquest projecte.

A aquests efectes, s'entendrà per llibre de text, manual universitari o publicació assimilada, qualsevol publicació, impresa o susceptible de ser-ho, editada amb la finalitat de ser utilitzada com a recurs o material del professorat o de l'alumnat de l'educació reglada per facilitar el procés de l'ensenyament o aprenentatge.

d) Que s'hi incloguen el **nom de l'autor i la font**, llevat dels casos on resulte impossible.

A aquests efectes, cal entendre per petit fragment d'una obra, un **extracte o una porció quantitativament poc rellevant sobre el conjunt d'aquesta**.

Ni els autors ni els editors tindran dret a cap remuneració per la realització d'aquests actes».

D'altra banda, l'**article 32.4** també permet actes de reproducció parcial, de distribució i de comunicació pública d'un capítol o d'un **10% d'una obra** en determinades condicions, entre les quals es troba que aquests actes els faça en **universitats o centres públics de recerca**. Per tant, l'excepció d'aquest apartat quedaria fora per a docents d'àmbit no universitari.

7. Utilització de recursos en classe

Què podem fer quan volem utilitzar a classe (obra pròpia) recursos de tercers (obra aliena)? O bé, quan volem incloure d'alguna manera l'obra aliena en recursos propis?

La primera recomanació seria utilitzar o elaborar recursos propis. Si el docent que imparteix la classe és l'autor, pot fer el que vulga amb el seu material, llevat que n'haja cedit els drets d'explotació. Aleshores, caldria complir allò acordat en el document de cessió. Si tenim un llibre publicat en una editorial, podria ser que s'haja signat un document de cessió exclusiva, aleshores no tindriem els drets. Actualment, moltes editorials inclouen en els seus acords la possibilitat que l'autor pugui distribuir o fer acte de comunicació pública de les seues obres editades amb l'editorial (per exemple, penjar el document a l'aula virtual).

La segona recomanació seria utilitzar recursos institucionals. Sempre i quan la institució per a la qual es treballa tinga drets sobre eixos recursos (normalment, se sol demanar als autors que signen un document de cessió de drets) i haja comunicat la disponibilitat d'utilització (mitjanant clàusules o

missatges als repositoris de recursos). En aquest sentit, caldria demanar a les institucions una política clara sobre propietat intel·lectual.

Per últim, si volem utilitzar recursos de tercers, haurem de veure la situació legal d'eixe material:

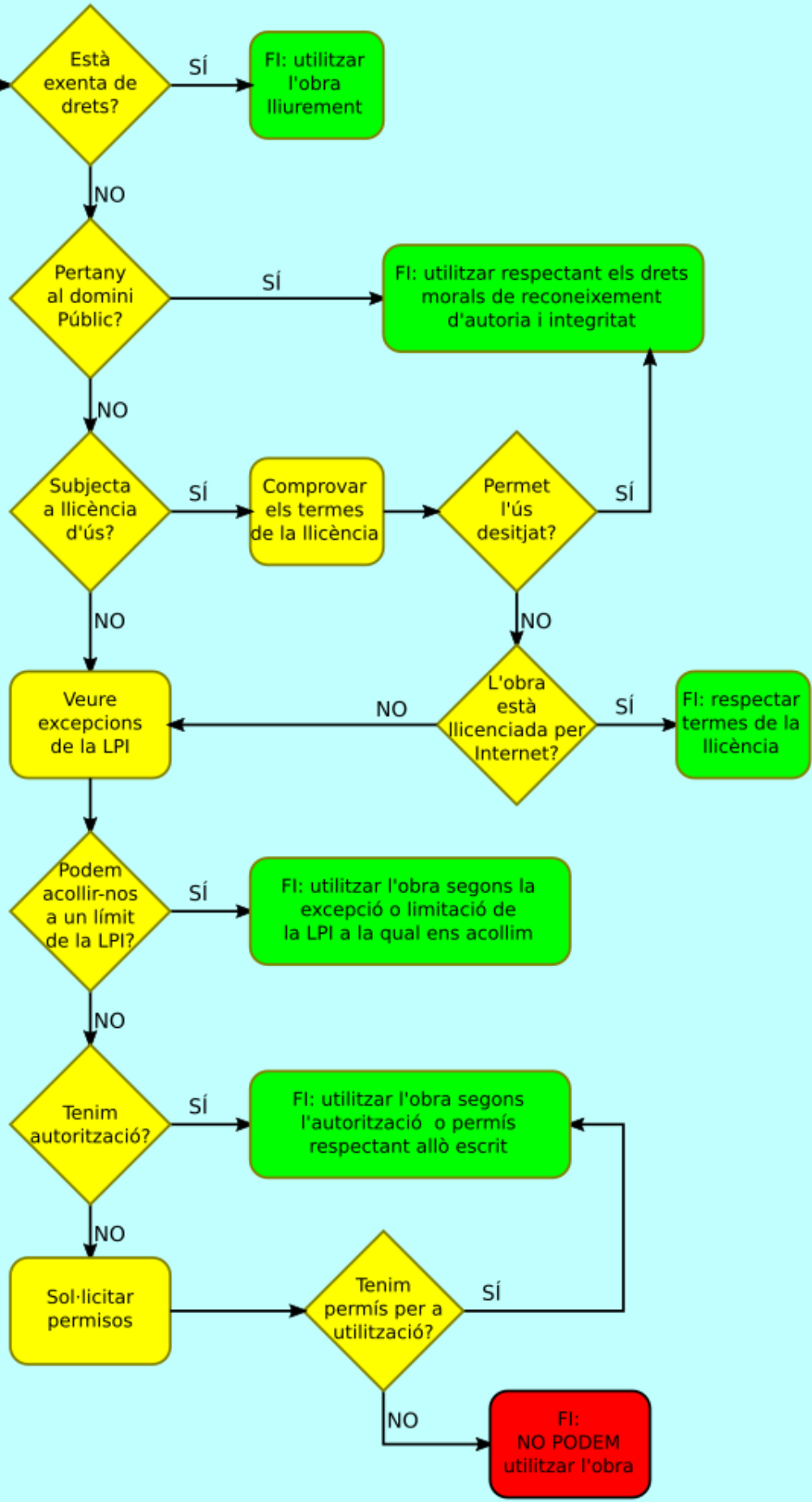
- En el cas que estiguen tots els drets reservats, haurem de **demanar permís** o bé fer un ús sense permís **previst en els límits dels drets d'autor**. Si l'obra està publicada en Internet, és a dir, si algú (que no som nosaltres) ha posat l'obra a disposició de qualsevol (acte de comunicació pública) sempre podem **enllaçar-la**. Enllaçar contingut amb drets d'autor és legal en Europa sempre que no es faça amb ànim de lucre²².
- En cas d'estar l'obra en el domini públic, podem fer un ús sense restriccions, sempre i quan es reconega l'autoria i es mantinga el respecte a la integritat de l'obra.
- En cas d'altres situacions, com ara que l'autor haja donat permís exprés a través d'algun tipus de llicència per a continguts, les quals veurem més detingudament en el següent tema, podrem fer ús de l'obra respectant els termes de la llicència.

Com a resum, deixem un diagrama d'ús d'obres de tercers publicat originalment com a material del curs de formació «Servicio de Cooperación con las Comunidades Autónomas e Iberoamérica del INTEF (2012) Creación, reutilización y difusión de contenidos. Instituto Nacional de Tecnologías Educativas y Formación del Profesorado (INTEF). Ministerio de Educación, Cultura y Deporte» amb llicència per a continguts **CC-BY 4.0**²³.

22 <https://expresionlibretrespuntocero.com/2017/07/11/enlazar-contenido-con-derechos-de-autor-es-legal-en-europa/>

23 <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Volem usar una obra de tercers

NOTA: en tot cas, si l'obra està publicada a Internet, sempre podem enllaçar-la. Enllaçarcontinguts amb drets d'autor és legal en Europa.

8. Referències bibliogràfiques

- Ignasi Labastida & Àlex Pérez & Diego Climent (2016). *La gestió dels drets d'autor en l'entorn acadèmic*. Produccions de la Universitat Jaume I. Gravació de la conferència: <https://www.svideo.uji.es/peli.php?codi=1861> [Consultada el 4 d'abril de 2018]. © UJI
- Labastida, Ignasi (2016). *La gestió dels drets d'autor en l'entorn acadèmic*. Presentació en línia: <http://cent.uji.es/pub/sites/cent/files/Presentaci%C3%B3%20Ignasi%20Labastida%20UJI%202016.pdf> [consultada el 15 de març de 2018].
- Stéphane M. Grueso (2011). *Copiad malditos!* RTVE. <http://www.rtve.es/television/documentales/copiad-malditos/> [Consultat el 26 de mar de 2018]
- Reial Decret Legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei de Propietat Intel·lectual, regularitzant, aclarint i harmonitzant les disposicions legals vigents sobre la matèria. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1996-8930> [Consultat el 4 d'abril de 2018]
- *La Propiedad Intelectual*. © Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Lloc web en línia. <http://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/areas-cultura/propiedadintelectual/la-propiedad-intelectual.html> [Consultat el 4 d'abril de 2018].
- *Materials de formació en propietat intel·lectual*. Universitat Politècnica de Catalunya. <https://publica.upc.edu/en/copyright/aprenentatge> [Consultat el 7 d'abril de 2018].
- Formación en red del INTEF. *Creación, reutilización, y distribución de contenidos*. INTEF 2013. <http://formacion.educalab.es/mod/imscp/view.php?id=14762> [Consultat el 5 d'abril de 2018]
- CENT. *Docència i propietat intel·lectual. Quins materials puc utilitzar legalment en la docència universitària?* <http://cent.uji.es/pub/lpi-docencia> [Consultat el 7 d'abril de 2018].
- Briggs, A., Burke, P., & Galmarini, M. A. (2002). *De Gutenberg a Internet: una historia social de los medios de comunicación*. Madrid: Taurus. [http://www.proglocode.unam.mx/sites/proglocode.unam.mx/files/48651424-Burke-Peter-De-Gutemberg-a-Internet \(1\).pdf](http://www.proglocode.unam.mx/sites/proglocode.unam.mx/files/48651424-Burke-Peter-De-Gutemberg-a-Internet%20(1).pdf). [Consultat el 20 de març de 2018] © els autors.
- VVAA (2016). *Convenció de Berna per a la Protecció d'Obres Literàries i Artístiques*. Viquipèdia. https://ca.wikipedia.org/wiki/Convenci%C3%B3_de_Berna_per_a_la_Protecci%C3%B3_d'Obres_Liter%C3%A0ries_i_Art%C3%ADstiques [Consultat el 20 de març de 2018]
- Piscitelli, A. (2010). Post-Gutenberg es Pre-Gutenberg. Quinientos años de textualidad son suficientes. 2010c, en *Filosofitis*. En línia: <http://www.filosofitis.com.ar/2010/05/24/post-gutenberg-es-pre-gutenberg-quinientos-anos-de-textualidad-son-suficientes/> [Consultat el 20 de març de 2018]. © Piscitelli

- VVAA (2017). *Propietat Intel·lectual*. Article de Viquipèdia en línia. https://ca.wikipedia.org/wiki/Propietat_intel%C2%B7lectual [Consultat el 21 de març de 2018]
- Radialistas Apasionadas y Apasionados. *10 mitos sobre la cultura libre y el acceso abierto al conocimiento*. <https://radioslibres.net/article/10-mitos-sobre-cultura-libre-y-acceso-abierto/> [Consultat el 4 d'abril de 2018].
- *25 herramientas para identificar el plagio de trabajos en el aula*. Educación 3.0. <https://www.educaciontrespuntocero.com/recursos/herramientas-identificar-plagio-trabajos-aula/34479.html> [Consultat el 7 d'abril de 2018] © Edita Tecno Media Comunicación SL
- Juan Manuel de Prada (2016): «En literatura todo lo que no es autobiografía es plagio» <http://www.elcomercio.es/culturas/libros/201612/14/juan-manuel-prada-literatura-20161214002918-v.html> © ELCOMERCIO.ES
- Costa Vazquez, M. *El plagio en los contenidos de formación* <https://www.grupofemxa.es/plagio-contenidos-formacion/> © la autora
- *Autores en dominio público*. Biblioteca Nacional de España (2017). Article en línia. <http://www.bne.es/es/Servicios/InformacionBibliografica/AutoresDominioPublico/> [Consultat el 3 d'abril de 2018]. © 2016 BNE
- *Listado de autores españoles en dominio público*. Biblioteca Nacional de España (2017). http://www.bne.es/export/sites/BNWEB1/webdocs/Servicios/Informacion_bibliografica/autores-dominio-publico-2018.pdf [Consultat el 3 d'abril de 2018]. © BNE
- *El Dominio Público y los Límites del Derecho de Autor*. © Ministeri de Cultura. Document PDF en línia. <https://www.mecd.gob.es/dam/jcr:96fb8c60-812a-4053-bcec-885b3506afa7/dominiopublico-c.pdf> [Consultat el 4 d'abril de 2018].

9. Autoria i llicència d'ús

Aquesta és una obra elaborada a partir de les idees expressades a les obres referenciades en la bibliografia. Edició realitzada per l'equip de coordinació TIC del Servei d'Informàtica per als Centres Educatius de la Generalitat Valenciana.

Totes les obres o fragments d'obra aparegudes en aquest text amb llicència Copyright © han segut utilitzades sota el denominat «dret de cita» reconegut per a treball docent i investigador i recollit per la Llei de Propietat Intel·lectual en l'article 32.

Aquesta obra està subjecta a la llicència de Reconeixement-CompartirIgual 4.0 Internacional Creative Commons. Per veure una còpia de la llicència, visiteu:

<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Aquesta és una llicència de Cultura Lliure²⁴!

²⁴ <https://creativecommons.org/freeworks>